

Letònia: legats soviètics

Kristine Kruma

© iStockphoto/Thorsten Christian Pohlmann

D'ençà de la independència, la immigració a Letònia ha estat molt minsa. En aquest sentit, l'aspecte més destacat és la integració dels colons eslaus de l'era soviètica. Tot i que la renovada prosperitat i les dimensions modestes del país han facilitat la tasca, hi ha rivalitats antigues i una important economia submergida que plantegen reptes importants.

1. Dades estadístiques

A Letònia els immigrants estrangers representen només l'1,6% de la població total (37.490 persones), en part de resultes de les polítiques migratòries restrictives que es van aprovar durant els anys noranta. Segons les xifres oficials, actualment el nombre de nacionals estrangers que resideixen al país està en augment: al llarg del període 2006-2007 van obtenir el permís de residència un total de 3.980 nacionals estrangers, procedents principalment de Rússia (70%), Ucraïna (10%) i Bielorússia (5%). Cal destacar que a Letònia el rus es parla amb normalitat. (taula 1)

ELS CIUTADANS ESTRANGERS REPRESENTEN TAN SOLS UN 1,6% DE LA POBLACIÓ I TENINT EN COMPTE LA DISMINUCIÓ DEMOGRÀFICA AUTÒCTONA I LA BAUXA TAXA DENATALITAT, L'ARRIBADA DE MÀ D'OBRA ES VEU AMB BONS ULLS I NO GENERA MASSA PROBLEMES

Letònia serveix sovint d'estat de trànsit per a les persones que emigren als països europeus occidentals. Els nacionals d'un país tercer com Bielorússia, Moldàvia i Ucraïna participen en el fenomen de la migració d'enllaç, entrant i sortint de Letònia com a treballadors irregulars en funció de la validesa del seu visat (un màxim de

noranta dies). Molts treballadors il·legals arriben convidats per alguna empresa local, especialment del sector forestal i de la construcció. Tot i que la seva situació els impedeix accedir als serveis socials, molt pocs intenten regularitzar el seu estatus legal. (taula 2)

taula 2

NACIONALITAT DELS SOL·LICITANTS DEL PERMÍS DE RESIDÈNCIA TEMPORAL	
País	Nombre
Federació Russa	2.433
Ucraïna	937
Lituània	699
Bielorússia	499
Alemanya	294
Estats Units	293
Estònia	236
Israel	179
Regne Unit	153
Finlàndia	149

Font: Oficina de Ciutadania i Afers Migratoris

La davallada demogràfica de Letònia està relacionada amb aquesta realitat, ja que és el país europeu amb la taxa de natalitat més baixa, i avança cap a la despoblació. En els propers cinc o set anys les persones nascudes als anys noranta –quan la taxa de fertilitat va registrar el seu mínim històric– entraran al mercat de treball. Si bé durant el període 1986-1987 van néixer 42.000 nens l'any, als noranta la xifra va minvar: el 1991 en van néixer 35.000 i el 1998 la taxa demogràfica va caure al punt més baix amb només 18.400 naixements. Alhora, el fet que l'emigració fos superior a la immigració va derivar en una caiguda de la població de 2.500 persones.

taula 1

NOMBRE D'ESTRANGERS AMB PERMÍS DE RESIDÈNCIA. 2002-2006					
	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2006
Permís temporal	6.676	6.886	7.512	7.429	8.003
Permís permanent	23.527	24.522	25.570	26.976	29.487
Total	30.203	31.408	33.082	34.405	37.490

2. Polítiques d'integració

Categories legals

L'any 2007 el 80% d'habitants letons tenien l'estatus de ciutadans, el 17% de no-ciutadans i l'1,8% d'apàtrides o ciutadans estrangers. En recuperar la independència el 1991, el país va passar a tenir un gran nombre de ciutadans de l'era soviètica, que no van obtenir automàticament la ciutadania letona sinó que es van haver de naturalitzar. N'hi va haver alguns que van decidir adoptar la ciutadania russa o l'estatus de no-ciutadans.

Letònia té 392.816 antics ciutadans de l'URSS amb estatus de no-ciutadans (2007), que tant ells com els seus fills van poder sol·licitar perquè se'ls considerava més que residents permanents. El país ha defensat amb molta fermesa que els no-ciutadans no són apàtrides fins que finalment els organismes internacionals de control dels drets humans han acceptat la seva posició. Els no-ciutadans tenen un passaport especial i gaudeixen de protecció diplomàtica i de drets similars als dels ciutadans, excepte el de votar i ocupar determinats llocs de treball.

Drets i obligacions

Els familiars (cònjuges i dependents menors) de treballadors immigrants tenen dret a l'agrupació familiar d'acord amb la Llei d'immigració, que adapta les disposicions de la Directiva 2003/86/EC. A partir del 2007 aquests familiars també poden obtenir un permís de treball d'un any que els permet exercir qualsevol tipus de professió en un districte determinat de Letònia.

Els nacionals de fora de l'Espai Econòmic Europeu (EEE) no poden rebre ajuts a l'habitatge i la seva cobertura social és incompleta, encara que estan obligats a pagar tots els impostos.

(taules 3 i 4)

taulao 3

BASES PER CONCEDIR PERMISOS DE TREBALL TEMPORALS

Base	Nombre
Cònjuges de ciutadans letons	1.884
Cònjuges de no-ciutadans letons	976
Pares de no-ciutadans letons	515
Estudiants	563
Negocis	788
Feina	1.499
Altres	1.344
Total	7.659

Font: Oficina de Ciutadania i Afers Migratoris

taulao 4

BASES PER ACONSEGUIR EL PERMÍS DE TREBALL PERMANENT

Base	Nombre
Repatriats	1.369
Familiars de repatriats	337
Cònjuges de ciutadans letons	3.046
Cònjuges de no-ciutadans letons	1.270
Cònjuges d'estrangers	105
Fills	1.827
Estrangers que eren no-ciutadans letons	19.944
Altres	308
Total	28.206

Font: Oficina de Ciutadania i Afers Migratoris

Nivells de poder

Com que es tracta d'un país de dimensions reduïdes, les polítiques d'immigració letones són competència exclusiva del Govern central. Les autoritats que se n'encarreguen són l'Oficina de Ciutadania i Afers Migratoris (OCAM) i l'Agència d'Ocupació Estatal (AOE). Els nacionals d'un país tercer que arriben a Letònia per treballar han d'aconseguir un permís de treball i un visat d'entrada o un permís de residència. El procediment perquè l'OCAM i l'AOE examini la documentació és llarg i difícil, ja que la processen durant almenys seixanta dies. Així doncs, és molt poc probable que els nacionals d'un país tercer puguin aconseguir feines urgents o de curta durada ofertes amb poca antelació. D'altra banda, la invitació per treballar al

país s'ha d'entregar a l'AOE, que analitza el cas tenint en compte la situació del mercat de treball; si l'aprova, posteriorment l'OCAM examina la sol·licitud i en cas de prendre una decisió afirmativa calcula la taxa que l'ocupador ha de pagar.

L'any 2007 el Govern letó va simplificar el procés per sol·licitar permisos de treball, de manera que els empresaris ja no han de presentar una declaració d'Hisenda sobre els seus deutes fiscals a l'AOE. També va agilitzar el procés per expedir permisos de treball als familiars de treballadors immigrants.

El mateix any el Govern va anunciar una reforma de la seva política d'immigració i l'aprovació d'una política de reemigració que inclourà un conjunt de mesures destinades a facilitar el

COM QUE A LETÒNIA LA IMMIGRACIÓ RECENT ÉS MOLT MINSA I ELS TREBALLADORS IMMIGRANTS ESTAN EN UNA SITUACIÓ DE ROTACIÓ, NO HI HA GRUPS IMMIGRANTS RECENTS QUE PRESERVIN LA SEVA IDENTITAT

retorn dels letons que treballen en altres països de la UE. El Govern també va afirmar que una de les seves prioritats serà la lluita contra la immigració il·legal. A més, també va reconèixer la necessitat de dissenyar polítiques d'integració per als immigrants legals i els refugiats (Declaració del Gabinet de Ministres, 7 de novembre de 2007).

Quan Letònia va entrar a formar part de la UE, un nombre molt elevat de ciutadans van emigrar a altres estats membres per treballar –segons les estimacions, des del 2004 prop de 100.000 habitants han marxat de Letònia. D'aleshores ençà, la resposta política a aquesta situació s'ha centrat en la necessitat d'elaborar un programa de reemigració, amb la finalitat d'estudiar com fer que els letons tornin i liberalitzar la visió conservadora que té el país de la doble ciutadania. En el context de la reemigració, les propostes que es fan tenen a veure amb

la necessitat d'incrementar els salaris per tal d'assolir el nivell de renda mitjà de la UE, i en el context de la doble ciutadania s'està debatent concedir-la a les persones que van marxar del país per anar a altres estats membres. Malgrat tot, la visió conservadora de la immigració procedent de països tercers no ha canviat.

Serveis que ofereixen les administracions

En general, Letònia no disposa de cap política d'integració o estratègia destinada a millorar la integració dels immigrants recents. Fins ara el país s'ha dedicat a la integració dels colons de l'era soviètica, basant-se principalment en la naturalització i l'aprenentatge de la llengua oficial (el letó) i alhora intentant preservar la identitat cultural de cada grup, tant si és rus o ucraïnès com gitano. La falta d'una política més àmplia en relació amb els immigrants arribats després de la independència s'explica per les baixes xifres d'immigració i pel fet que en la majoria de casos els immigrants ho són per períodes curts de temps. Els nous immigrants de l'antiga Unió Soviètica que parlen rus poden funcionar amb normalitat en la vida letona.

Tot i que segons la legislació letona l'assistència econòmica i social és accessible per a tothom, en general està limitada. En aquest sentit, l'article 4 de la Llei sobre prestacions socials de l'Estat (2002, esmenada el 2006) estableix que les persones que poden beneficiar-se de les prestacions socials són els ciutadans i no-ciutadans letons, així com els estrangers i les persones apàtrides que disposin de codi d'identitat personal i que visquin al país de manera permanent. El paràgraf 2 del mateix article disposa que els residents temporals no poden accedir a aquests drets.

Les mesures d'accés a l'ocupació i d'integració al mercat de treball adreçades als nacionals de països tercers no els són favorables, ja que només els residents de llarga durada són aptes per a la majoria de llocs de treball i la formació professional com els ciutadans de la UE. A Letònia els nacionals de països tercers també es-

tan exclosos d'algunes professions liberals, com en el cas de l'advocacia, que només poden exercir els ciutadans europeus. A la vegada, els nacionals de països tercers poden formar part de sindicats, però no poden canviar d'ocupador, de feina, d'indústria ni de categoria de permís encara que hagin treballat durant molt de temps al país. Per més que tinguin feina, la seva situació laboral és extremadament inestable: d'una banda, els treballadors que no tenen un permís de residència permanent no poden renovar el permís de treball encara que els ocupadors vulguin mantenir-los, i de l'altra, si perden la feina també perden automàticament el permís de treball, independentment dels anys que portin a Letònia.

Cursos de llengua i cultura

Després que Letònia aprovés la Llei de ciutadania l'any 1995, el Programa nacional per a la formació de la llengua letona va començar a organitzar cursos de llengua. El Programa va rebre finançament de la Divisió de Població de les

següents: 1) enfortir la llengua letona com a mitjà d'integració per garantir el domini i l'ús del letó donant suport al Programa nacional per a la formació de la llengua letona; 2) ampliar les xarxes en llengua letona establint contactes entre persones que parlen diferents llengües, amb la implicació d'organitzacions professionals, associacions, ONG, esports i altres àrees.

Implicació cívica

No se'n tenen dades.

Vot immigrant

Els immigrants no tenen dret a votar en les eleccions locals ni en les nacionals.

3. Dimensió social i econòmica

Impacte econòmic

No se'n tenen dades a causa del baix nombre d'immigrants que han arribat al país després de la independència.

Autoocupació

La llei defineix el procediment que han de seguir les persones que vulguin aconseguir la residència com a treballadors autònoms a Letònia i processar una sol·licitud de permís de treball. El permís de residència s'expedeix per a un període màxim de cinc anys, al cap dels quals hi ha la possibilitat de rebre un permís de residència permanent. La documentació necessària per sol·licitar el permís de residència i el permís de

MOLTS MEMBRES DE LES COMUNITATS ESLAVES ESTABLERTES A LETÒNIA DESPRÉS DE LA II GUERRA MUNDIAL I QUE NO HAN RETORNAT ALS SEUS PAÏSOS D'ORIGEN, CONSTITUEIXEN UNA CATEGORIA INTERMÈDIA DE NO-CIUTADANS, QUE AVUI AGRUPA EL 17% DE LA POBLACIÓ

Nacions Unides, del Consell Europeu i de diferents països (els Estats Units, el Regne Unit, Suècia, Dinamarca i els Països Baixos) gràcies a la signatura d'acords bilaterals. L'objectiu de la iniciativa era ensenyar la llengua letona a les persones que sol·licitessin la naturalització, i el resultat general va ser positiu perquè es va registrar un percentatge elevat d'aprovats.

El 1999 es va implantar un programa d'integració nacional que identificava els objectius

treball es processa en un termini de seixanta dies.

Economia submergida

A Letònia els treballadors il·legals són aquells que no han formalitzat el seu estatus legal per escrit (amb un contracte de treball signat o pagant les contribucions a la seguretat social i l'impost sobre la renda de les persones físiques) i aquells que treballen sense permís de treball. El treball no declarat és un concepte molt ampli que inclou no pagar impostos, rebre el sou «en mà» i no pagar les hores extres o les feines de nit, entre altres. Actualment els termes *il·legal* i *no declarat* s'utilitzen de manera indistinta, perquè el fenomen de la feina sense contracte i la negligència en les regulacions salarials es barregen.

Qualsevol estudi sobre la tendència de l'ocupació agregada ha de tenir en compte l'abast potencial del treball i l'atur encobert (o la «subocupació»). Les estimacions de l'Oficina Central d'Estadística de Letònia situen l'economia submergida en el 16% del PIB del país, mentre que el Ministeri de Finances considera que la taxa del treball encobert arriba al 20%. L'atur encobert es dona en empreses que estan en una situació d'estancament o que funcionen per sota de la seva capacitat, i que imposen reduccions de jornada als treballadors o els obliguen a agafar dies de descans no remunerats quan hi ha aturades de producció.

Malgrat disposar de poques xifres oficials sobre la immigració il·legal, es calcula que són altes. En la construcció, per exemple, segons les dades de l'Associació Letona de la Construcció, se situa al voltant del 40%. Aquest és un sector que depèn dels immigrants de curta durada que arriben al país amb visats de noranta dies.

Letònia no ha definit una política específica de control del sector submergit o d'incorporació a l'economia general. La institució clau per a aquest àmbit és la Inspecció de Treball Estatal (ITE), que l'any 2006 va descobrir casos d'ocupació il·legal en el 20% de les empreses que va inspeccionar. El mateix any, l'ITE i la Policia

Fronterera Estatal van intensificar els controls sobre l'ocupació il·legal, i després de visitar 3.893 empreses, l'ITE va detectar 1.948 treballadors il·legals (131 estrangers), bàsicament a la ciutat de Riga i als afores –una xifra que doblava la del 2005. El director de l'ITE ha declarat que segueixen havent-hi casos d'ocupació il·legal a pesar dels esforços conjunts de l'ITE, la Policia Fronterera Estatal i l'Agència d'Ocupació Estatal. La majoria d'immigrants il·legals treballen en el sector de la construcció (23%), de tractament de la fusta (14%), forestal (13%) i de serveis, sobretot a hotels i restaurants. En general la capacitat administrativa de Letònia es revela feble per controlar el sector informal de l'economia.

Pobresa, atur, marginalitat

No se'n tenen dades. Resulta irrellevant pel fet que la població immigrant dels últims temps arriba al país per a estades curtes i treballa en sectors que no requereixen titulació.

Accés a les institucions financeres

En general les institucions financeres tenen una actitud oberta. Tanmateix, l'accés a crèdits i hipoteques depèn de l'estatus de l'immigrant. Per exemple, en el cas dels crèdits els bancs exigeixen per norma un permís de residència i un contracte de treball, així com una declaració dels ingressos mensuals, i en funció d'aquesta informació decideixen concedir o no crèdit al sol·licitant. Avui dia encara no s'han dut a terme estudis específics per constatar si els immigrants fan ús d'aquests serveis.

Béns immobles i habitatge

No se'n tenen dades concretes. En general a Letònia no hi ha problemes per al lloguer, tot i que hi ha estrangers que han denunciat estafes i dificultats per negociar els contractes. En el cas dels immigrants procedents de la Comunitat d'Estats Independents (CEI), el coneixement

del rus els suposa un avantatge. D'altra banda, quan un ocupador convida un immigrant també li sol garantir un lloc per a viure –un dels requisits que imposa l'OCAM.

Escolarització

Letònia no disposa de cap estratègia específica en aquest àmbit, però es guia pel principi que la integració s'ha de produir sobre la base del coneixement de la llengua letona. L'any 2004 el país va implementar la Reforma educativa amb la voluntat que el 60% de les assignatures s'impartissin en letó. També hi ha vuit escoles minoritàries en què algunes assignatures s'imparteixen en altres llengües.

No s'han realitzat estudis específics, però les últimes estadístiques indiquen que els estudiants que van acabar els estudis després de la Reforma educativa obtenen bons resultats en els exàmens. A més, els resulta més fàcil accedir als centres d'educació secundària, on l'única llengua d'ensenyament és el letó.

4. Xenofòbia

Partits o moviments xenòfobs

A Letònia hi ha alguns partits minoritaris explícitament xenòfobs, però el seu grau d'influència és molt baix. També hi ha alguns grups reduïts amb conviccions fortes lligades a qüestions racials. En la majoria de casos, però, la raça no és l'únic tema que defensen, ja que també fan campanya contra l'homosexualitat.

Evolució del vot

Els partits explícitament xenòfobs mai no han obtingut representació parlamentària. D'ençà del 1993 han aconseguit entre un 0,5% i un 1,25% dels vots a les eleccions.

Factors de rebuig

Les causes principals d'enfrontament són la llengua i la raça. S'han registrat nombrosos atacs contra persones per motius racials, però no es pot considerar una pràctica estesa. Tot i això, la policia no sempre ha estat preparada per fer front a aquest tipus d'incidents.

Tenint en compte que Letònia va ser víctima de la immigració a gran escala durant l'era soviètica –quan el nombre de letons es va reduir de manera significativa–, l'opinió pública sol adoptar una actitud de reticència envers els nous immigrants. En analitzar els patrons de conducta, les investigacions han determinat que els letons se senten i actuen com «la majoria en perill» i pensen que «cada nació hauria de viure a la seva terra natal». Això significa que als letons els preocupa el possible augment d'immigrants.

Una segona explicació a la reticència envers els immigrants pot ser la incertesa econòmica. En aquest sentit, el creixement econòmic es considera menys important que les possibles pèrdues individuals, com ara perdre el lloc de treball per l'arribada d'un immigrant.

Les qüestions relatives a la immigració es van debatre durant el procés d'incorporació de Letònia a la UE, quan la població va demanar garanties que l'entrada a la UE no provocaria l'arribada d'immigrants. En aquests debats el partit de dretes Per la Pàtria i la Llibertat/LNNK (Tēvzemei un Brīvībai/LNNK) va afirmar que Letònia no s'havia de fer responsable d'acollir i integrar «nous immigrants». L'únic partit favorable a una visió liberal de la immigració va ser el partit de l'oposició Partit de l'Harmonia del Poble (Tautas Sakapas Partija), que va defensar que les polítiques restrictives generen més immigració il·legal.

Malgrat tot, actualment hi ha dificultats per elaborar les polítiques anunciades pel Govern perquè no tots els partits de la coalició tenen els mateixos punts de vista sobre la immigració i encara no s'ha arribat a una escassetat greu de mà d'obra. En les eleccions del 2006 el partit de dretes TB/LNNK –que actualment forma part de la coalició de govern– va prometre que impulsaria la sortida del país de tots els que no

fossin lleials a Letònia. Aquesta posició va tenir el suport d'un altre partit de coalició, la Unió de Verds i Pagesos (Zaļo Zemnieku Savienība).

Mitjans de comunicació

En general la xenofòbia no es tolera, a excepció d'alguns fullets radicals de caràcter marginal. En les qüestions relatives a la immigració, els mitjans de comunicació estan dividits. Alguns només donen suport a la immigració de treba-

ELS NO-CIUTADANS TENEN UN PASSAPORT ESPECIAL I GAUDEIXEN DE PROTECCIÓ DIPLOMÀTICA I DE DRETS SIMILARS ALS DELS CIUTADANS, EXCEPTE EL DE VOTAR I OCUPAR DETERMINATS LLOCS DE TREBALL

lladors qualificats. Els nacionals i conservadors creuen que el nombre d'immigrants no hauria de superar el d'emigrants i que l'estat només hauria d'ajudar els immigrants que «es volen integrar de debò». D'altres mitjans promouen la liberalització de la visió letona. I els liberals defensen que tots els immigrants haurien de ser ben rebuts i rebre un tracte igualitari.

El tema que més preocupa és l'impacte que la immigració pot tenir en el percentatge de letons autòctons, és a dir, en els seus valors culturals i les seves tradicions. Aquest aspecte va en la línia dels estudis precedents que afirmaven que la majoria de letons rebutgen una societat multicultural i se segueixen considerant una nació ètnica.

Episodis conflictius

Els informes esporàdics de què es disposa han estat realitzats pels mitjans de comunicació. L'any 2006, el telenotícies de la cadena LNT va definir els atacs a Riga com aldarulls racistes aïllats. Aleshores el ministre de l'Interior

va afirmar que la majoria de casos de conflictes i assalts motivats per l'odi racial i la intolerància ètnica estan organitzats per «persones força primitives, que sovint estan begudes». Cal destacar que a Letònia no existeix cap grup racista que trami atacs o promogui una ideologia concreta. El 5 de juny de 2006 l'agència de notícies LETA va informar que la policia havia detingut quatre homes per assetjar un ciutadà d'Egipte, i es va obrir una causa penal.

La Policia Estatal ha iniciat una causa penal per delinqüència arran d'un incident de principis de juliol del 2006 en què la família d'un treballador de l'ambaixada dels Estats Units a Riga va ser envestida. Es creu que el mòbil de l'incident va ser racista. Després de l'atac, el Departament d'Estat dels EUA va afegir una advertència a la seva pàgina web per a les persones que viatgen a Letònia, i ara també alerta que al país hi ha racisme.

En els últims sis mesos, el cuiner d'un restaurant indi, que presideix l'Associació Afroletona, el músic Kristofers Ejugbo i Rabbi Mordehajs Glazmans han estat víctimes de comentaris racistes i antisemites i/o d'atacs als carrers de la capital. Tots aquests incidents han estat denunciats a la policia, però aquesta, esgrimint que la llei és incompleta, ha iniciat causes penals per un càrrec inferior: el vandalisme.

5. Temes de debat

Evolució històrica

Vint anys enrere Letònia formava part de la Unió Soviètica. El país va implementar polítiques migratòries soviètiques arran de l'arribada massiva de gent d'altres parts de la Unió. Durant bona part del període soviètic, els russos van seguir emigrant a Letònia i es va començar a témer que els letons esdevinguessin una minoria de la República. El descens de pobla-

ció letona va passar del 75,5% l'any 1935 al 51% el 1989, i al mateix temps l'ús de la llengua russa es va anar estenent. Durant l'era soviètica els factors principals del creixement de població van ser la immigració i l'augment natural de russos. Fins al 1989 la balança migratòria anual de Letònia va ser positiva en comparació amb la resta de la Unió Soviètica, però després la immigració es va alentir i va passar d'una mitjana anual de 18.000 persones a la dècada dels cinquanta a unes 8.000 als vuitanta.

Els ciutadans de l'era soviètica es concentren a les zones urbanes per raó de les seves ocupacions –una característica de la diàspora russa que es repetia a tota la Unió Soviètica. L'any 1970 els russos havien esdevingut el grup ètnic més nombrós a la capital letona; constituïen el 41% de la població urbana i el 47% de Riga. El 1989 només el 36% de la població de la capital era letona. La presència de russos també era molt notable a la regió de Latgale, a l'est del país, junt a la frontera amb Rússia, que durant segles va rebre molta influència eslava (polonesa i russa).

Després que Letònia recuperés la independència el 1991, la incertesa sobre l'estatus dels colons de l'era soviètica es va reflectir en les tendències migratòries. El 1989 l'emigració neta era de 3.968 persones (bàsicament russos), però el 1991 va augmentar ràpidament fins a 15.045 i va assolir el seu màxim el 1992 amb 53.474 persones. Tot i això, l'èxode de russos era més aviat de curta durada. L'any 1996 l'emigració neta de Letònia va baixar a tan sols 10.000 persones –al voltant d'una cinquena part del màxim del 1992–, i el 2003 l'emigració neta anual de russos va ser d'un 700 persones. Segons el costat rus, entre el 1989 i el 2003 prop de 96.000 russos van abandonar el país –una xifra lleugerament superior a les que proporciona el costat letó. L'emigració a Ucraïna i Bielorrússia també va ser elevada, ja que els seus ciutadans van decidir tornar-hi (1989-2004: Oficina Central d'Estadística de Letònia, Demografia 2004).

El primer cens de Letònia, realitzat el 2000, va registrar 2,4 milions d'habitants i va confirmar que la població letona s'havia reduït a causa de l'emigració neta i les taxes negatives de natalitat. Actualment es preveu que aquesta tendèn-

cia es mantingui. L'emigració dels ciutadans de l'era soviètica va ser la causa principal de la davallada de població, encara que els grups ètnics majoritaris –inclosos els letons– també van disminuir entre el 1989 i el 2000: la població russa de Letònia es va reduir en un 22%, la bielorrussa en un 19% i la ucraïnesa en un 31%. El percentatge de russos va caure d'un 34% a un 29,6%, i a un 28,8% el 2004, mentre que la població letona va passar d'un 57,7% el 2000 a un 58,6% el 2004. El cens de població també va posar de manifest que la població russa de Riga havia dis-

LETÒNIA NO DISPOSA DE CAP POLÍTICA D'INTEGRACIÓ O DESTINADA A MILLORAR LA INTEGRACIÓ DELS IMMIGRANTS RECENTS. FINS ARA EL PAÍS S'HA DEDICAT A LA INTEGRACIÓ DELS FORANIS DE L'ERA SOVIÈTICA, BASANT-SE PRINCIPALMENT EN LA NATURALITZACIÓ I L'APRENENTATGE DE LA LLENGUA OFICIAL

minuït d'un 47% a un 44%, mentre que la letona havia augmentat d'un 36% a un 42% el 2004. Si aquesta tendència es manté, en un futur pròxim els letons podrien convertir-se en el grup ètnic majoritari de la capital per primera vegada en cinquanta anys.

Aquestes quotes relatives d'etnicitat demostren que la majoria de colons de l'era soviètica que volien marxar de Letònia ho van fer. Ara bé, també cal tenir en compte que en el futur Letònia heretarà una gran minoria de parla russa.

Àrees d'origen i identitat

Com que a Letònia la immigració recent és molt minsa i els treballadors immigrants estan en una situació de rotació, no hi ha grups immigrants recents que preservin la seva identitat. No obstant això, entre els ciutadans de l'era soviètica hi ha un fort sentiment identitari que sovint fa que s'identifiquin com a grup de par-

© Photodisc

la russa, encara que el grup estigui format per ucraïnesos, bielorussos, russos i altres. Al Parlament letó hi ha dos partits polítics que defensen la protecció dels interessos dels habitants de parla russa.

Qüestions rellevants

La majoria de letons tenen prejudicis quant als immigrants nouvinguts. De fet, l'any 2003 la població letona era la que tenia l'actitud més negativa envers els immigrants entre els països de la UE, ja que dues terceres parts de la població era contrària a concedir drets polítics als immigrants legals i un terç era partidària d'aplicar polítiques de repatriació.

Segons un estudi de l'Institut d'Afers Internacionals de Letònia i la Fundació Fr. Ebert, del 2004, els letons temen que els nous immigrants creïn tensions entre grups ètnics, facin augmentar l'atur i generin malestar social. Només un 20% dels enquestats pensava que els immigrants podien contribuir al desenvolupament econòmic del país, mentre que el 50% donava suport a les polítiques d'immigració rígides. Les polítiques migratòries liberals només van tenir el suport del 10% dels enquestats. Els immigrants vistos amb pitjors ulls són els que provenen de països asiàtics i d'Àfrica.

En aquest context, la qüestió més rellevant és la promoció del desenvolupament econòmic i la immigració. Hi ha diferents factors econòmics que fan augmentar la immigració procedent d'Ucraïna, Bielorússia i Moldàvia, com l'interès

nacional per fomentar el creixement econòmic dins de la UE, les taxes d'atur baixes, l'emigració massiva de Letònia i la crisi demogràfica. En els darrers cinc anys l'atur a Letònia s'ha reduït en dues ocasions: el 2002 era del 12,2% i al setembre del 2007 era tan sols del 5,1%.

Els ocupadors tenen cada vegada més interès a contractar treballadors de Bielorússia, Rússia i Ucraïna, especialment en el sector de la construcció i en altres que requereixen mà d'obra no qualificada, ja que són els que ocupaven la majoria de residents letons que fan ús del seu dret a la llibertat de moviment dins de la UE. Altres raons que s'argüeixen són que el nombre d'estudiants està augmentant i que els ocupadors no paguen sous adequats o opten pels «sous sobre» per evadir impostos. Les xifres oficials sobre la immigració de països tercers es mantenen a un nivell baix perquè els ocupadors eviten contractar mà d'obra pels canals oficials. En conseqüència, la immigració encoberta s'està incrementant, encara que no se'n tinguin xifres exactes. Les raons principals són les polítiques migratòries rígides i el fet que les prestacions socials que s'ofereixen als nacionals d'un país tercer no són gens atractives. El treball encobert també preocupa els residents locals de Letònia.

La legislació nacional no és efectiva i això ha donat lloc a problemes relacionats amb la manca d'un control administratiu adequat. Els sectors econòmics més problemàtics són el forestal, el de la construcció i el de serveis (que inclou el comerç i el transport públic). El nivell més elevat de treball no declarat es localitza a les regions amb més taxa d'atur i a Riga. Els motius que esgrimeixen els residents són les exigències que s'imposen per crear una empresa petita o mitjana, les restriccions per accedir a fonts de finançament (barreres administratives), la complicada legislació laboral, el sistema impositiu i la manca de prestigi de les empreses socialment responsables.

KRISTINE KRUMA, lecturer in Public International Law, Riga Graduate School of Law